

COPIII RĂMAȘI SINGURI ACASĂ ÎN URMA MIGRAȚIEI PĂRINȚILOR: RISCURI ȘI REALITĂȚI

*Mariana Buciuceanu-Vrabie, doctor în sociologie,
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM*

Summary

A direct consequence of migration on future generations of our country is the increasing number of children whose parents are working abroad. What is the impact of the lack of parents on children's growth and development? How we react against this phenomenon and what immediate and long-term solutions are required? The article below comes to examine and answer these questions briefly.

Migrația, fiind deseori văzută ca o cale de a scăpa de sărăcie, are, de regulă, o determinare economică. Plecarea unor membri ai familiei către piețele externe ale muncii și existența din sursele câștigate de aceștia a devenit un mod normal de viață pentru multe familii de moldoveni. Amploarea și creșterea în intensitate a fenomenului în Republica Moldova scoate tot mai evident consecințele negative provocate atât la nivel micro-social, cât și macro-social. Piața autohtonă a muncii resimte deja lipsa persoanelor calificate, iar lipsa de acasă a unuia dintre soți este factorul cel mai important în destrămarea familiilor. O consecință cu riscuri de lungă durată pentru viitoarea generație este creșterea numărului de minori ai căror părinți pleacă la muncă în străinătate. În ce măsură este aceasta o problemă? Care este impactul asupra dezvoltării copiilor? Ce soluții se impun?

În Republica Moldova, fenomenul copiilor separați de unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate a atins unul dintre cele mai înalte niveluri din Europa. Deși estimări viabile privind numărul general de copii în vârstă de 0-18 ani afectați de fenomenul în cauză lipsesc, datele oficiale prezentate de instituțiile de resort permit conștientizarea problemei ca fiind alarmantă.

Preluând datele cercetării statistice a Biroului Național de Statistică (BNS) *Migrația forței de muncă* realizat în jumătatea a doua a anului 2008, se arată că din totalul persoanelor estimate ca fiind la muncă peste hotare (318,3 mii) în ultimele 12 luni premergătoare studiului peste 18% aveau cel puțin un copil de vârstă preșcolară.

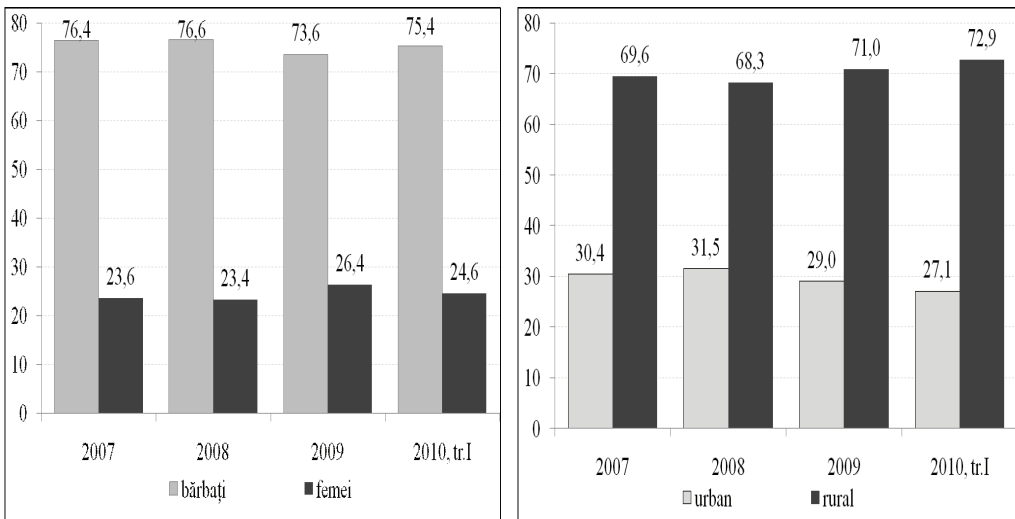
Analiza comparativă a rezultatelor Anchetei Forței de Muncă pentru ultimii trei ani și a datelor disponibile prezentate de BNS evidențiază efectivul mare al migranților de muncă în vârstă de 20-49 ani – circa 243,5 mii (pentru 2010, tr.I), dintre care 20% constituie ponderea persoanelor care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară. Menționăm că, deși de-a lungul anilor 2007-2010 se indică o relativă descreștere a efectivului migranților în vârstă de 20-49 ani, ponderea celor care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară a crescut din 2007 cu 3,1p.p, constituind 20,7% în 2008 și variind nesemnificativ în ultimii ani (*Tabelul 1*).

Tabelul 1. Persoane în vârstă de 20–49 ani declarate plecate la lucru peste hotare, care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară, anii 2007–2010 (mii persoane)

	2007	2008	2009	2010, tr.I
TOTAL (mii persoane)	335,6	268	250	243,5
Persoane care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară (mii persoane), dintre care:	58,9	55,6	48,9	48,7
bărbați	45	42,6	36	36,7
femei	13,9	13	12,9	12
urban	17,9	17,5	14,2	13,2
bărbați	14,3	13,8	11,3	11,5
femei	3,6	3,8	2,9	1,6
rural	41	38	34,7	35,5
bărbați	30,7	28,8	24,7	25,1
femei	10,3	9,2	10	10,4

Sursa: datele Biroului Național de Statistică // *Forța de muncă și șomajul în Republica Moldova*. BNS, Chișinău, 2008; 2009; 2010.

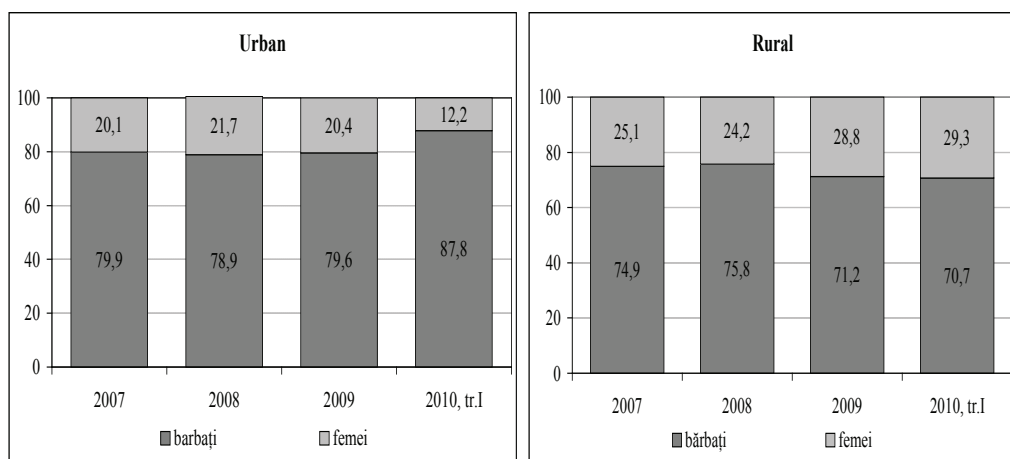
În termeni de caracteristici sociodemografice se evidențiază că emigrarea la muncă peste hotare a bărbaților care au în familie cel puțin un copil de vârstă preșcolară este mult mai răspândită decât în cazul femeilor (Fig. 1 și 2). Astfel, în mediu pe anii indicați, 3/4 din această categorie de migranți o constituie bărbații și o pătrime femeile. Situația diferă mult și în funcție de mediul de reședință: circa 1/3 din migranți sunt din mediul urban, iar 2/3 din mediul rural.

Fig. 1. Migranții de muncă în vârstă de 20–49 ani care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară, pe sexe și medii (în %)

Sursa: calculat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică // *Forța de muncă și șomajul în Republica Moldova*. BNS, Chișinău, 2008; 2009; 2010 tr.I.

În acest context, delimităm că incidența migrației femeilor care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară este mai mare în sate decât în orașe. Mai mult, de-a lungul ultimilor ani, aceasta este într-o creștere continuă în mediul rural, atingând 29,3% în 2010 tr.I, pe când în mediul urban evidențiază o descreștere semnificativă – de la 20,1% în 2007 la 12,2% în 2010, tr.I (Fig.2). Trebuie să menționăm că, indiferent de reședință sau sex, marea majoritate a migranților de muncă care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară, practic 99 la sută, conform stării civile, sunt persoane căsătorite, adică au întemeiată o familie.

Fig. 2. Migranții de muncă în vârstă de 20-49 ani care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară, pe medii de reședință (în %)

Sursa: calculat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică // *Forța de muncă și șomajul în Republica Moldova*. BNS, Chișinău, 2008; 2009; 2010 tr.I.

Dacă migrația pentru muncă este direct afectată de cauzele imediate (dorința părinților de a obține venituri mai bune pentru ameliorarea statusului material și economic al familiei), fenomenul „copiilor singuri acasă” este mai degrabă influențat de cauzele subiacente, care se referă, pe de o parte, la serviciile sociale de bază, iar pe de altă parte, la cunoștințele vagi, atitudinile și practicile atât ale familiilor, cât și ale comunității cu privire la fenomen și la drepturile copiilor.

Tabelul 2. Copii de vârstă școlară (7-18 ani) ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotare

	2005	2006	2007	2008	2010, tr.I
copii de vârstă școlară părinții cărora sunt plecați la muncă peste hotare, <i>mii persoane</i>	110,0	94,1	99,5	110,5	84,2
coraportul dintre numărul acestor copii și numărul total de elevi, %	20,1	18,2	20,3	24	-

Sursa: datele Ministerului Educației Republicii Moldova și a Biroului Național de Statistică

La scară națională, conform datelor Ministerului Educației și ale Consiliilor pentru protecția drepturilor copilului, dinamica numărului copiilor de vârstă școlară (7-18 ani)

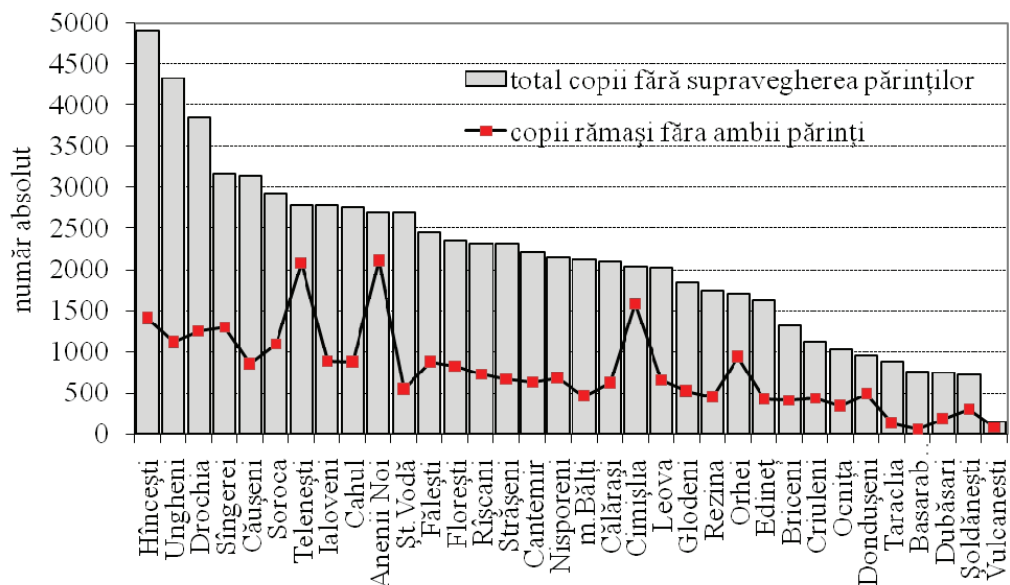
afecțați de migrația părinților a variat în ultimii cinci ani, înregistrând o valoare mai înaltă în anul 2008 – 110,5 mii copii, iar la data de 01.04.2010 estimările arătau că din numărul total de copii de vârstă școlară (7-18 ani) circa 84.207 copii erau fără supravegherea părinților (*Tabelul 2*). Dintre aceștia, circa 66 la sută sunt copiii ce au cel puțin un părinte plecat, iar în cazul a 34% dintre ei – ambii părinți sunt migranți de muncă în afara țării.

Evident, numărul oficial al copiilor aflați în această situație este subevaluat. Dificultatea analizei și estimării complexe și reale a fenomenului este dublată de lipsa datelor viabile și recente, fapt ce este determinat de mecanisme de monitorizare slab dezvoltate în special la nivel local. Or, în procesul de identificare a „copiilor singuri acasă”, atât părinții, cât și autoritățile au anumite responsabilități. De obicei, în lipsa cunoștințelor necesare, părinții, deseori, nu declară intenția lor de a emigra nici autorităților sociale locale, nici altor instituții, cum ar fi școala, iar autoritățile la rândul său duc lipsă de mecanisme necesare pentru asigurarea informării și furnizării de date.

O estimare a numărului copiilor afectați de migrație este oferită de înregistrările efectuate de școli la începutul anului academic, când se întocmesc listele copiilor, care au cel puțin un părinte ce muncește peste hotare. Astfel, pentru comparație, evaluările făcute de către societatea civilă prezintă o realitate mult mai critică pentru Republica Moldova. Aceasta atestă că un elev din patru este subiect al fenomenului abordat, indicând că în 2006 numărul copiilor care aveau cel puțin un părinte plecat la muncă în afara țării a ajuns la 177 mii și la peste 200 mii în 2007 (*Alianța ONG-urilor Active în Protecția Socială a Copilului și Familiei, 2008*) [1, p.11].

Evaluarea teritorială a fenomenului migrației de muncă a părinților scoate în evidență faptul că, deși fenomenul „copiilor singuri acasă” este prezent de-a lungul ultimilor ani pe întregul teritoriu al republicii afectând toate raioanele, municipiul Chișinău înregistrează cele mai mici valori, circa 3% din copii rămânând cel puțin fără supravegherea unui părinte. Situația este însă dramatică la nivelul unităților administrativ teritoriale (*Fig.3*). Conform datelor oferite de Ministerul Educației, la 01.04.2010 raportul dintre numărul total de copii de vârstă școlară și numărul copiilor de această vârstă rămași fără supravegherea părinților în rezultatul migrației de muncă arată că, la nivel regional, amploarea fenomenului este mai mare în centrul republicii, circa 41,5%, comparativ cu nordul – 35,8% și sudul republicii – 22,7%. Media estimată pe republică arată că 12,2% din totalul copiilor au rămas fără supravegherea părinților. Cele mai afectate raioane sunt: Nisporeni cu 20,7%, ponderea copiilor rămași fără supraveghere, Ștefan Vodă cu 19,2% din totalul copiilor, Drochia – 19,1%, Cimișlia – 18,5%, Rîșcani – 17,4%, Telenești – 17,2% ș.a. Doar în 10 raioane din 34 indicate ponderea copiilor rămași fără supravegherea părinților este mai jos de 10%: Briceni, Taraclia, Strășeni, Cahul, Edineț, Dubăsari, Orhei, Șoldănești, m.Bălți, Criuleni și Vulcănești.

Evaluarea succintă a datelor existente evidențiază situația deloc prielnică pentru dezvoltarea atât a unei familii sănătoase, cât și a copilului. Și dacă în majoritatea localităților un sprijin sociopsihologic pentru copii este faptul că rămân în supravegherea cel puțin a unui părinte, o analiză mai complexă determină un semnal de alarmă în evoluția fenomenului migrației de muncă a persoanelor cu copii și a riscurilor pe care le provoacă. Or, la nivelul multor raioane, astăzi se constată ponderea înaltă a copiilor rămași fără supravegherea ambilor părinți. Astfel, situația este pe o notă maximă

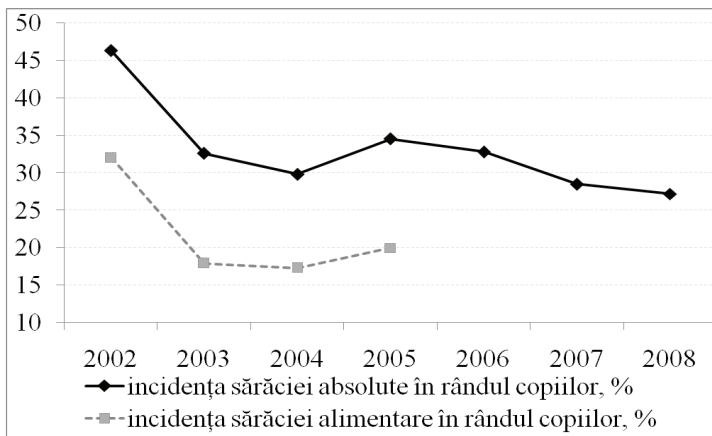
Fig. 3. Ponderea copiilor de vîrstă școlară rămași fără supravegherea părinților în profil teritorial la data de 01.04.2010

Sursa: Calculele efectuate în baza datelor oficiale ale Ministerului Educației RM.

de îngrijorare în centrul și sudul republicii – Anenii Noi, Cimișlia și Telenești, unde peste trei pătrimi din copii au rămas fără supravegherea ambilor părinți în rezultatul migrației de muncă. Un alt grup de localități, precum Orhei, Dondușeni, Șoldănești și Sîngerei, înregistrează fiecare, în mediu, o cotă de 50% din totalul copiilor rămași fără îngrijirea cel puțin a unui părinte. În 14 unități administrative, efectivul copiilor rămași fără ambii părinți oscilează între 30%-40%.

Până în prezent, condițiile de viață ale copiilor rămași fără îngrijire părintească rămân sub semn de întrebare, cu toate că primele date referitoare la situația acestora au fost colectate la nivel național în anii 2004-2005. De regulă, copiii sunt lăsați în grija rudelor apropiate, în special bunici, sau a vecinilor, ceea ce nu compensează dragostea, afecțiunea și sprijinul necesar în dezvoltarea, socializarea și integrarea lor. De altfel, studiile autohtone recente (HelpAge International, 2010) relevă rolul extrem de important al persoanelor în etate în suplینirea părinților plecați temporar peste hotare, a responsabilităților și obligațiunilor acestora. Cercetările denotă că pe întregul sub-eșantion al gospodăriilor cu multe generații (GMG) cu membri ai familiei plecați la lucru peste hotare, în 45,1% dintre cazuri copiii sunt în grija părintelui rămas în țară, iar în 51,3% copiii rămân în grija unei persoane în etate (bunică/bunel). Surprinzător este faptul că și în cazul când unul dintre părinți este prezent, destul de mare este numărul gospodăriilor în care copiii rămân sub responsabilitatea bunecilor și nu a părintelui aflat în țară – 35,6%. Ca regulă, aceasta ține de situația când peste hotare este plecată mama copiilor. În nouă din zece cazuri (91%), persoanele în etate suplinesc funcțiile în lipsa ambilor părinți plecați. Substituirea părinților de către buneii are loc inclusiv și de jure, preluând tutela sau curatela asupra copiilor în 34,7% din gospodării afectate de migrațiune [2].

Deși în perceperea generală a populației se crede că situația acestor copii se îmbunătățește semnificativ odată cu transferul banilor acasă de către părinți, studiile autohtone realizate nu certifică creșterea considerabilă a nivelului de trai al copiilor. Evident, remitențele trimise acasă de către lucrătorii migranți au devenit una dintre cele mai importante surse de venit pentru multe gospodării din Moldova și pentru economie în ansamblu (33%-37% din PIB¹). Estimările pe baza CBGC 2006-2008 [3] arată că ponderea gospodăriilor cu migranți aflate sub pragul sărăciei absolute este în descreștere, dar și semnificativ mai mică decât a gospodăriilor fără migranți, în anul 2008 această diferență depășind 13p.p (*Tabelul 3*). Cu toate acestea, consecințele pentru copiii lăsați acasă în grija unui singur părinte, a familiei extinse sau buneilor, care și așa o duc rău, nu pot să compenseze costurile emoționale și riscurile sociale pe care le generează despărțirea copiilor de părinții plecați peste hotare. Mai mult, raportându-ne la date obiective, deși se atestă îmbunătățirea standardelor de viață în cadrul gospodăriilor dependente de emigranți, în particular în localitățile rurale, indicatorii care descriu sărăcia copiilor arată că creșterea economică înregistrată în perioada ultimilor zece ani nu a avut un impact pozitiv deosebit asupra lor.

Fig. 4. Dinamica indicilor sărăciei în rândul copiilor (0–17 ani) din Republica Moldova

Sursa: * datele Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, Biroul Național de Statistică (2002–2005)

** *Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice*. BNS, Chișinău, 2010

Studiile în domeniu arată că schimbările din ultimii ani în sărăcia familiilor cu copii sunt îngrijorătoare. În anul 2008, conform estimărilor bazate pe Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC), copiii reprezentau 27,2% din totalul persoanelor aflate în situație de sărăcie absolută (*Fig.4*). Deși se află în descreștere comparativ cu anul 2005, incidența sărăciei absolute și alimentare a copiilor este relativ mai mare decât sărăcia populației generale. Cei mai mulți copii săraci locuiesc la sate, deținând o pondere de 80 la sută din totalul copiilor afectați de acest fenomen. Riscul de sărăcie generală și, evident, riscul de sărăcie al copiilor crește proporțional cu numărul de copii din familia dată (*Tabelul 3*).

¹ Datele BNM din anii 2005-2010, http://bnm.md/md/external_operations_via_banc_system

Tabelul 3. Incidența indicilor sărăciei în gospodăriile cu copii de până la 18 ani (în %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Ponderea gospodăriilor sub pragul sărăciei absolute</i>							
Gospodării cu 1 copil până la 18 ani	36,5	27,0	22,9	26,0	25,1	22,9	22,4
Gospodării cu 2 copii până la 18 ani	45,2	31,4	30,2	32,1	31,7	26,1	25,6
Gospodării cu 3 copii până la 18 ani	57,3	41,6	39,6	44,0	52,8	43,1	42,3
Gospodării cu migranți					20,8	18,6	15,3
Gospodării fără migranți					31,9	27,2	28,6
<i>Deficitul median al resurselor copiilor sub 18 ani</i>					24,21	16,45	23,44
<i>Ponderea gospodăriilor supuse riscului de sărăcie persistent (BNS, calcule doar pentru 2 ani, 2007–2008)</i>							
Gospodării cu 1 copil până la 18 ani							16,1
Gospodării cu 2 copii până la 18 ani							15,3
Gospodării cu 3 copii până la 18 ani							36,4

Sursa: *Biroul Național de Statistică, calcule pe baza Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC), 2002-2005.

**Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. BNS, Chișinău, 2010.

Cercetările calitative arată că copiii rămași „singuri acasă” din cauza migrației părinților suferă de sărăcie emoțională, performanțele lor școlare sunt ceva mai inferioare, iar viitorul lor ei și-l văd mai degrabă peste hotare [2; 4; 5]. Schimbările ce se produc în dezvoltarea emoțională și socială a acestor copii au un impact enorm asupra cursului vieții și asupra situației lor psihologice. Circa două treimi din copii cu părinți migranți, intervievați în cadrul cercetărilor, evidențiază că simt acut lipsa dragostei părintești, precum și comunicarea/discuțiile cu părinții. Absența ambilor părinți sau doar a mamei este legată de frecvența simptoamelor de deprimare în rândul copiilor. Conform rezultatelor studiilor [6], aceste schimbări complexe pot fi atât de scurtă durată, cât și de lungă durată, fiind determinate de o multitudine de factori – de la perioada despărțirii de părinți, pregătirea copilului pentru viața independentă și relația cu îngrijitorii până la atitudinea membrilor comunității vizavi de copiii rămași fără îngrijire părintească.

Diverse date neoficiale arată că în multe cazuri acești copii sunt expuși la violență, trafic, comportament parazitar, delincvență, absențe nemotivate și abandon școlar. Totodată, lipsa unor servicii eficiente la nivel de instituție și comunitate care i-ar ajuta pe copii să evite aceste pericole devine un catalizator în agravarea situației. Ca un semnal de alarmă asupra gravității acestui fenomen este și comportamentul deviant extrem al copiilor rămași fără supravegherea părinților, or relatările oficiale constată că circa 55-60% din delictele juvenile sunt comise de tineri lăsați fără supraveghere părintească. De altfel, monitorizările naționale ale instituțiilor penitenciare ale Republicii Moldova unde sunt minori au stabilit că la rubrica „Familia de proveniență” – 18% din deținuți au părinți plecați la muncă peste hotare. Menționăm că, deși statistica oficială atestă o

ușoară tendință de descreștere a numărului de infracțiuni comise de minori, se evidențiază însă o creștere a complexității și gravității actelor comise prin gradul sporit de violență, agresivitate, brutalitate.

O altă realitate cu privire la riscurile migrației părinților este că aceasta devine și o cauză a instituționalizării copiilor, or conform datelor UNICEF, în anul 2007 circa 800 de copii, subiecți ai fenomenului abordat, au fost instituționalizați. Totodată, fără control parental (al unuia sau al ambilor părinți), copiii migranților sunt afectați în termeni de supraîncărcare cu sarcini neadecvate vârstei, insuficienta dezvoltare a abilităților de viață independentă, însușirea deficitară a normelor etico-morale, debutul precoce al vieții sexuale în lipsa unei educații adecvate în domeniu etc. Cât privește munca acestor copii, tendința generală este aceea a preluării unor responsabilități în muncile de acasă. În funcție de părintele plecat, acestea variază de la activități de menaj (gătitul, curățenia), realizate de obicei de fete, până la activități specifice gospodăriei, cum ar fi cumpărăturile. Este îngrijorător că o parte din copiii de vârstă mică (între 7 și 13 ani) trebuie să lucreze în activități agricole sau creșterea animalelor.

Complexitatea implicațiilor, consecințelor și dinamica riscurilor la care sunt expuși copiii lăsați acasă de părinți în rezultatul migrației cer soluții coordonate și eficiente. Aceasta devine o provocare nu doar pentru autorități, dar și pentru societatea civilă, reprezentată de ansamblu de organizații neguvernamentale implicate într-un fel sau altul în analiza fenomenului sau în intervenții directe în sprijinul copiilor afectați. Pe agenda publică internațională, această categorie de copii a fost semnalată destul de târziu, abia în anul 2009 de Raportorul Special al Națiunilor Unite privind Drepturile Migranților. La nivel național, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 450 din 2 iunie 2010 a fost aprobat *Planul național de acțiuni cu privire la protecția copiilor rămași fără îngrijirea părinților pentru anii 2010–2011*, care prevede dezvoltarea, implementarea și monitorizarea diverselor măsuri de identificare și de protecție a acestei categorii de copii în scopul asigurării respectării drepturilor lor, intensificării măsurilor de prevenire a fenomenului, asigurării condițiilor optime pentru dezvoltarea multilaterală a copiilor.

Menționăm însă că, până în prezent, acțiunile în domeniu sunt sporadice sau constau, în cea mai mare parte, în colectarea datelor statistice și efectuarea studiilor analitice asupra fenomenului. Este vizibil faptul că statul nu posedă încă nici de date complete și nici de mecanisme viabile locale prin care să monitorizeze și să evalueze fenomenul.

De regulă, instituțiile comunitare nu sunt preocupate de situația copiilor care au părinți plecați peste hotare, iar serviciile educaționale oferite de școală și cele de timp liber sunt puținele care se adresează în special copiilor, indiferent de situația familială. Pe lângă măsurile speciale necesare privind securitatea socială a acestor copii, cât și națională în ideea prevenirii anumitor efecte care pot dăuna dezvoltării armonioase a noilor generații, este indicat ca toți actorii – autorități publice, organizații ale societății civile, educatori și profesori, vecini, rude, grup de prieteni – să fie incluși în aceste soluții. Nu mai puțin important e ca cei care interacționează direct cu copiii „rămași singuri acasă” (în primul rând educatorii, profesorii și asistenții sociali) să posede abilități și cunoștințe adecvate pentru a-i putea asista.

În prezent, familia pare a fi îndreptățită să aleagă un comportament migratoriu și să se separe de copiii săi, fie unul sau ambii părinți, statul neputând interveni în această decizie. Astfel, prevenirea separării copilului de familie și efectele migrației părinților asupra copilului aflat în situație de vulnerabilitate trebuie să devină scopul imperativ al politicilor sociale și în special din domeniul protecției copilului.

Referințe bibliografice:

1. Evaluarea reformei sistemului de îngrijire a copilului și asistență tehnică pentru consultarea subregională – Moldova. Chișinău, 2009.
2. Studiul privind impactul migrației și al remitențelor asupra situației copiilor și persoanelor în etate din gospodăriile cu multe generații. Raport HelpAge International. Chișinău, 2010.
3. Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. BNS, Chișinău, 2010.
4. Sărăcia copiilor în Republica Moldova. Raport Expert-Grup. Chișinău, 2006.
5. Situația copiilor rămași fără îngrijirea părintescă în urma migrației. Raport de studiu. – UNICEF, CIDDC, Chișinău, 2006.
6. Servicii sociale oferite copiilor singuri acasă. Studiu comparativ Iași și Chișinău 2009. Iași, 2009.
7. Consolidarea legăturii dintre migrație și dezvoltare în Moldova. Chișinău, 2010.